

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М.Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

Острянко А.М.

(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ХІХ СТ.

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 014 Середня освіта (Історія)

Освітня програма 032 Історія та археологія

2022–2023 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т.Г.Шевченка»

Протокол №1 від «31» серпня 2022 р.

Розробники: Рахно Олександр Якович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.

Мова навчання – українська.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Історія України XIX ст.» є обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм 014 «Середня освіта (Історія)» та 032 «Історія та археологія». Дисципліна є продовженням наскрізного курсу «Історія України». Вона охоплює коло теоретичних і практичних проблем історії українських земель від кінця XVIII – до завершення XIX ст. Вивчення дисципліни сприяє процесу формування у студентів історичного мислення, умінню аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, визначати їх суть, причинно-наслідкові зв'язки між ними, виділяти основне, об'єктивне і суб'єктивне, самостійно оцінювати і інтерпретувати історичний процес, робити правильні висновки з метою успішної розбудови своєї національної держави, усвідомлювати її роль і місце у світовій історії вихованню патріотизму.

Метою навчальної дисципліни «Історія України XIX ст.» є створення цілісного уявлення про соціально-економічний, політичний та культурний розвиток українських земель у XIX; формування у студентів компетентностей творчого осмислення історичного минулого українського народу в контексті світової історії та практики державотворення в сучасній українській державі; набуття студентами наукового бачення суспільних явищ, подій, тенденцій минулого та сучасного; застосовувати набуті знання з історії України при викладанні курсу у закладах середньої освіти, для орієнтації в громадсько-політичному житті та оцінки суспільних явищ і подій; виховання у студентської молоді патріотизму, активної громадської позиції.

Завдання: розвиток навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного процесу; оволодіння практичними навичками роботи з історичними джерелами і науковою літературою; вироблення уміння правильно оформляти методологічний і технічний інструментарій наукових досліджень; пробудження і розвиток інтересу до України, виховання любові та поваги до її культури, звичаїв, традицій, історичного минулого; вироблення наукового бачення суспільних явищ, подій, тенденцій минулого та сучасного; формування умінь критично аналізувати отриману з різних джерел інформацію, самостійно трактувати її, застосовувати набуті знання з історії для орієнтації в громадсько-політичному житті та оцінки суспільних явищ і подій; виховання національної і громадської свідомості, формування толерантного, неупередженого ставлення до інших народів, утвердження ідеалів гуманізму.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія українського народу та інших етносів, які мешкали на території сучасної України у XIX ст. в період перебування українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій, соціально-економічні, політичні та культурні процеси даного періоду.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Українські землі наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.
2. Модернізаційні процеси на українських землях у другій половині XIX ст.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3,5	3,5
Кількість годин:	105	105
- лекції	26	6
- практичні / семінарські	20	4
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	59	95

Статус навчальної дисципліни: нормативна (обов'язкова)

Передумови для вивчення дисципліни Навчальна дисципліна «Історія України XIX ст.» пов'язана з наступними дисциплінами: «Стародавня історія України», «Історія України литовсько-польської доби», «Історія України доби Гетьманщини», «Історія країн Європи і Америки нового і новітнього часу», «Історія української культури».

Очікувані результати навчання і фахові компетентності, що формуються в процесі вивчення дисципліни «Історія України XIX ст.»:

Загальні компетентності

Вправність мислення

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.

ЗК3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.

ЗК4. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

Розвиненість рефлексії

ЗК5. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК6. Критичність та самокритичність мислення.

ЗК7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

ЗК8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК12. Відкритість, здатність сприймати та враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.

ЗК13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Мовно-текстологічна здатність

ЗК14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

Особиста ціннісно-вольова налаштованість

ЗК18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагиату й інших виявів академічної недоброчесності.

ЗК19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК20. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК21. Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

Фахові компетентності

ФК1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК3. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

ФК3. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

ФК4. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК4. Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

ФК5. Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.

ФК6. Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.

ФК7. Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.

ФК8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК9. Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.

ФК10. Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК11. Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.

ФК12. Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.

*Додаткові фахові (спеціальні) компетентності з вибіркової спеціалізації
«Експертиза культурно-історичних цінностей»*

ФК13. Знання нормативно-правових основ збереження та переміщення культурних цінностей.

ФК14. Здатність слідкувати за змінами нормативно-правових актів, що регулюють переміщення культурних цінностей.

ФК15. Здатність вдосконалювати свої знання з історії, основ мистецтвознавства.

ФК16. Уміння оглядати й аналізувати різні види культурних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознаками.

ФК17. Здатність вдосконалювати свої знання в оволодінні сучасними неруйнівними методами експертизи культурних цінностей.

ФК18. Уміння вдосконалювати навички роботи з технічним обладнанням, що застосовується працівниками митних органів для проведення експертизи культурних цінностей.

ФК19. Уміння вдосконалювати знання щодо використання неруйнівних методів проведення експертизи культурних цінностей.

ФК20. Уміння співпрацювати з установами, яким надано право проведення експертизи культурних цінностей, правоохоронним органами.

ФК21. Уміння складати і опрацьовувати документацію, пов'язану з переміщенням культурних цінностей через митний кордон України.

Програмні результати навчання

Здатність запам'ятовувати або відтворювати:

ПРН1. найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом;

ПРН2. основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди;

ПРН3. наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії;

ПРН4. основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології;

ПРН5. основні принципи і методи історичного пізнання;

ПРН6. основні типи і види історичних джерел;

ПРН7. необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження;

ПРН8. детальні знання про певний історичний період або проблему.

Здатність розуміти та інтерпретувати:

ПРН9. основні завдання історичної та археологічної науки;

ПРН10. з'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них;

ПРН11. класифікувати історичні джерела з метою реалізації конкретних науково-дослідницьких проєктів;

ПРН12. інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо);

ПРН13. обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів.

Знання та розуміння (ПРН) з вибіркової спеціалізації «Експертиза культурно-історичних цінностей»

ПРН14. Знати нормативні акти, що у вітчизняному та міжнародному законодавстві регулюють питання збереження та переміщення культурних цінностей.

ПРН15. Знати види предметів, що за нормами вітчизняного законодавства відносяться до категорії культурних цінностей.

ПРН16. Знати загальні класифікаційні ознаки різних видів культурних цінностей.

ПРН17. Знати технологічні особливості процесу створення різних видів культурних цінностей.

ПРН18. Знати сучасні неруйнівні методи експертизи та експрес-аналізу культурних цінностей.

ПРН19. Знати, яке технологічне обладнання може застосовуватися для здійснення неруйнвної експертизи культурних цінностей.

ПРН20. Знати порядок контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України.

ПРН21. Знати порядок оформлення документів, що мають супроводжувати культурну цінність при переміщенні культурних цінностей через митний кордон України.

ПРН22. Знати порядок оформлення митної документації при переміщенні культурних цінностей.

ПРН23. Знати основні принципи встановлення вартості культурних цінностей.

Здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях:

ПРН33. виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі;

ПРН34. оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди;

ПРН35. аналізувати відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах;

ПРН36. демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі;

ПРН37. організувати практичне вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України;

ПРН38. планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства та ін.;

ПРН39. застосовувати сучасні методики викладання історії.

Здатність розбивати інформацію на відповідні компоненти і розуміти їх взаємозв'язок:

ПРН40. аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії;

ПРН41. визначати взаємозалежності глобалізаційних процесів і міжнародних та міжетнічних відносин;

ПРН42. досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби;

ПРН43. упорядковувати історичні джерела у відповідності до їх інформаційного потенціалу при розробці конкретної науково-дослідницької теми та реалізації археографічних проектів;

ПРН44. розділяти на категорії пам'ятки матеріальної культури та історичні документи відповідно до нормативів.

Здатність поєднувати частини разом, щоби одержати ціле з новою системною властивістю:

ПРН45. формулювати мету та завдання конкретного історичного дослідження;

ПРН46. всебічно розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і наукової літератури;

ПРН47. аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві;

ПРН48. інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних проблем історії та археології;

ПРН49. пояснювати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот;

ПРН50. встановлювати ефективну комунікацію з представниками різноманітних субкультур.

Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі:

ПРН51. аргументувати актуальність теми обраного наукового проекту (дипломної роботи), встановлювати її зв'язок з пріоритетними напрямками розвитку сучасної науки в Україні;

ПРН52. критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та новизну отриманих результатів;

ПРН53. чітко пояснювати мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження;

ПРН54. узагальнювати результати дослідницької (дипломної) роботи та рекомендувати шляхи їх використання;

ПРН55. робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи;

ПРН56. порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.

Застосування знань та розумінь (ПРН) з вибіркової спеціалізації

«Експертиза культурно-історичних цінностей»

ПРН57. Уміти оглядати й аналізувати різні види культурних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознаками.

ПРН58. Уміти ідентифікувати надані для контролю культурні цінності з тими, що описані у Свідоцтві на право їхнього вивезення/ввезення.

ПРН59. Уміти застосовувати сучасні неруйнівні методи експертизи та експрес-аналізу культурних цінностей.

ПРН60. Уміти визначати правові підстави відповідних дій посадової особи, що пов'язані з переміщенням культурних цінностей.

ПРН61. Уміти правильно описувати затримані культурні цінності у митній документації

ПРН62. Уміти кваліфіковано реєструвати культурні цінності.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті	до 5 балів
усна відповідь	до 5 балів
запитання	до 1 бала
рецензування відповіді	до 2 балів
доповнення на семінарському занятті	до 5 балів
реферат	до 5 балів
в) самостійна робота	до 25 балів
колоквіум	до 10 балів
міні-проект з презентацією	до 10 балів
г) контрольна робота (тести)	до 5 балів

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмовий матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з історичною картою.

4 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників історичних документів; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – студент загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – студент за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

1 бал – студент має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі дати, головний зміст матеріалу не розкрито.

Самостійна робота передбачає опрацювання проблем, винесених на самостійне опрацювання і виконується у формі мініпроектів з презентацією та у формі колоквіуму. В залежності від якості виконання та рівня знання опрацьованого матеріалу оцінюється від 0 до 10 балів.

За виконання контрольної роботи студенти можуть отримати максимально 5 балів. Неповна відповідь на запитання, в якій налічується багато неточностей, не достатнє володіння науковим апаратом оцінюється від 1 до 2 балів; відповідь, яка позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки, оцінюється у 3 балів. Повна відповідь оцінюється від 4 до 5 балів.

Складання екзамену. Якщо студент отримав протягом навчальних модулів від 35 і вище, то він може скласти іспит підвищити свій рейтинг під час складання екзамену, але не більше, ніж на 25 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Українські землі у першій половині XIX ст.

Тема 1. Вступ. Українське національне відродження кінця XVIII–початку XX ст.

Загальна характеристика курсу. Історія України XIX ст. у контексті світового історичного процесу. Періодизація історії українських земель у XIX ст. Основні джерела до вивчення історії України XIX ст. Огляд навчальної літератури до курсу.

Ідейні витоки, зміст та етапи українського національного відродження кінця XVIII – початку XX ст. Методологічні дискусії у висвітленні становлення модерної української нації. Загальна періодизація українського відродження (модерного націотворення). Центри українського національного руху під російською та австрійською владою в кінці XVIII – початку XX ст.

Тема 2. Політичне становище українських земель у першій половині XIX ст.

Україна в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст. Процес інкорпорації українських територій до складу Російської та Австрійської імперій. Адміністративно-територіальний устрій українських

земель у складі Російської та Австрійської імперій. Реформи у системі управління. Національно-етнічний склад та соціальна структура населення України у XIX ст. Переселенські рухи українців.

Тема 3. Соціально-економічний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.

Політика урядів Росії та Австрії у сфері соціально-економічного розвитку України у першій половині XIX ст. Криза кріпосництва. Стан сільського господарства та розвиток промисловості у першій половині XIX ст. Реформи у сфері землекористування. Торгівля. Транспорт. Початок промислового перевороту. Форми соціального протесту селян і робітників на українських землях в першій половині XIX ст. Антикріпосницькі рухи першої половині XIX ст.

Тема 4. Суспільно-політичні та національний рухи на українських землях в першій половині XIX ст. Масонство в Україні. Південне товариство. Малоросійське товариство. Товариство об'єднаних слов'ян. Повстання Чернігівського піхотного полку. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях. «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське товариство, його склад, програмні документи, діяльність і розгром.

Тема 5. Культура України першої половини XIX ст.

Освіта. Перші університети на українських землях. Літературне життя першої половини XIX ст. І. Котляревський. Г. Квітка-Основ'яненко. П. Гулак-Артемівський. М. Гоголь. Є. Гребінка. Т. Шевченко. Становлення української літературної мови. Видання українських народних пісень. Усна народна творчість. Кобзарі. Музика. Театр. Архітектура. Живопис. Розвиток історичної науки в першій половині XIX ст. Д. Бантиш-Каменський. М. Максимович. М. Маркевич. Діяльність наукових організацій.

Змістовий модуль 2. Модернізаційні процеси на українських землях у другій половині XIX ст.

Тема 6. Модернізаційні процеси на західноукраїнських землях та їх вплив на українське суспільство.

Західноукраїнські землі напередодні революційних подій 1848 р. Соціально-економічний розвиток. Антикріпосницькі рухи. «Весна народів» та її вплив на українське суспільство. Політичні реформи в Австро-Угорщині та їх вплив на розвиток українських земель. Національно визвольний рух українського народу періоду революції 1848 р. Скасування кріпацтва на західноукраїнських землях. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель після модернізації. Трудова міграція.

Тема 7. Реформи 60–70 рр. XIX ст. та їх реалізація у Наддніпрянській Україні.

Наддніпрянська Україна у період великих буржуазних реформ. Попередні проекти скасування кріпосного права. Кримська війна – каталізатор реформ. Підготовка реформи 1861 р. Діяльність губернських комітетів з селянського питання та редакційних комісій. Особливості здійснення реформи 1861 р. на Лівобережжі, Слобожанщині, Правобережжі

та Півдні Україні. Буржуазні реформи 60–70-х рр. XIX ст. Суспільний і національний рухи в період буржуазних реформ. Наддніпрянська Україна в післяреформеній період. Стан сільськогосподарського виробництва в другій половині XIX ст. Промисловість. Розвиток транспорту. Торгівля. Розвиток міст.

Тема 8. Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XIX ст.

Наслідки модернізаційних процесів для українського суспільства. Розклад поміщицького стану. Процес становлення української буржуазії. Формування робітничого класу та його структура. Зміни в аграрному секторі і диференціація селянства. Робітничий і селянський рухи 60 – 90-х рр. XIX ст. “Південноросійський робітничий союз” у Києві. “Південноросійський союз робітників” в Одесі. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX ст. Західноукраїнська еміграція другої половини XIX ст.

Тема 9. Суспільно-політичні та національно-визвольні рухи у другій половині XIX ст.

Поняття «нація» в сучасній історіографії. Новітні теорії побудови майбутнього: соціалізм та націоналізм. Громадсько-політичний і національний рух в Україні у другій половині XIX ст. Молоді громади. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський акт 1876 р. Теоретичні основи народництва і його основні течії. Народники в Україні. Взаємозв'язок народників з діячами громадського та земського руху. Земська опозиція. Журнал “Основа”. М.Костомаров. П.Куліш. В.Антонович. Недільні школи. Братство тарасівців. Поняття “нація” в сучасній історіографії. Становлення і консолідація української нації. Основні течії у суспільно-політичному житті та національному русі Західної України у другій половині XIX ст. «Москвофіли». «Народовці». Діяльність Греко-католицької церкви на західноукраїнських землях.

Тема 10. Культурне життя України в другій половині XIX ст.

Розвиток освіти в Україні в другій половині XIX ст. Русифікація. Розвиток суспільних наук. Розвиток природничих наук. М.Лисенко. Театр. М.Заньковецька. П.Саксаганський. М.Садовський. Архітектура. Живопис. Скульптура. Книгодрукування та преса. Образотворче мистецтво. Українська література другої половини XIX ст. П.Куліш. М.Вовчок. Л.Глібов. І.Франко. В.Стефаник. Л.Українка. С.Руданський. М.Старицький. П.Мирний. Б.Грінченко. М.Коцюбинський. Розвиток історичної науки в другій половині XIX ст. М.Костомаров. О.Лазаревський. В.Антонович. О.Левицький. Д.Багалій. М.Грушевський. Журнал «Киевская старина». Діяльність наукових установ. Наукове та культурне життя на західноукраїнських землях.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Українські землі у першій половині XIX ст.												
Тема 1. Вступ. Українське національне відродження кінця XVIII– початку XX ст.	8	2				6	10	1				9
Тема 2. Політичне становище українських земель у першій половині XIX ст.	11	4	2			5	12	1	2			9
Тема 3. Соціально-економічний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.	8	2	2			4	10	1				9
Тема 4. Суспільно-політичні та національний рухи на українських землях в першій половині XIX ст.	10	4	2			4	11	1	2			8
Тема 5. Культура України першої половини XIX ст.	6		2			4	10	1				9
<i>Разом ЗМ I</i>	43	12	8			23	53	5	4			44
Змістовий модуль 2. Модернізаційні процеси на українських землях у другій половині XIX ст.												
Тема 6. Модернізаційні процеси на з/у українських землях у другій половині XIX ст.	6	2				4	10	1				9
Тема 7. Реформи 60–70 рр. XIX ст. та їх реалізація на Наддніпрянській Україні.	8	4				4	10	1				9
Тема 8. Соціально-економічний розвиток українських земель	8	4				4	10	1				9

у другій половині XIX ст.												
Тема 9. Суспільно-політичні та національно-визвольний рухи у другій половині XIX ст.	34	4	10			20	12	2	2			8
Тема 10. Культурне життя України в другій половині XIX ст.	6		2			4	10		2			8
<i>Разом за ЗМ 2</i>	62	14	12			36	52	5	4			43
Усього годин	105	26	20			59	105	10	8			87

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інкорпорація українських земель до складу Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX ст.	2
2	Антикріпосницькі рухи селянства першої пол. XIX ст.	
3	Кирило-Мефодіївське товариство	2
4	Культурне життя українських земель пер. пол. XIX ст.	2
5	Володимир Боніфатійович Антонович – ідеолог хлопоманства.	2
6	Концепція майбутнього розвитку України у працях Михайла Драгоманова	2
7	Народницький рух в Україні.	2
8	Громадівський рух: суть, особливості, діячі.	2
9	Теоретичні засади розвитку суспільно-політичної думки на українських землях наприкінці XIX – на поч. XX ст.	2
10	Культурне життя Наддніпрянської України другої половини XIX ст.	2

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Суть кріпосницької системи і особливості існування кріпосного права на українських землях	2
2	Вплив польського національно-визвольного руху на становлення перших політичних організацій на українських землях у першій половині XIX ст.	2

3	Історична наука на українських землях у першій половині XIX ст.	1
4	Формування та історія Чорноморської Січі та Війська Донського	2
5	Старшинські роди Гетьманщини на державній службі в Російській імперії	2
6	Українські промислові міста: виникнення та структура	2
7	Сучасна історіографічна оцінка модернізаційних процесів в Російській та Австрійській імперіях	2
8	Участь жіноцтва у революційному русі другої половини XIX ст.	2
9	Ментальні аспекти українського селянства та їх роль у процесах модернізації	2
10	Побут українського населення в літературі другої пол. XIX ст.	2

Питання до підсумкового контролю знань (екзамен)

1. Періодизація історії України XIX ст.
2. Включення українських земель до складу Російської імперії (хронологія, причини).
3. Адміністративно-територіальний поділ українських земель підросійської України.
4. Владні інституції Наддніпрянщини першої половини XIX ст. та їх функції.
5. Умови входження українських земель до складу Австрійської імперії наприкінці XVIII ст.
6. Адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель у XIX ст.
7. Соціальний та національний склад населення західноукраїнських земель першої половини XIX ст.
8. Йосифянські реформи в Австрійській імперії та їх вплив на українське суспільство.
9. Україна в планах Наполеона.
10. Російсько-французька війна 1812 р. і участь у ній українського народу.
11. Російсько-турецькі війни першої половини XIX ст. та їх значення для формування українських земель.
12. Соціальний і етнічний склад населення підросійської України у першій половині XIX ст.
13. Основні тенденції розвитку сільського господарства на українських землях у складі Російської імперії у першій половині XIX ст.
14. Характеристика кріпосної системи (форми залежності, повинності, категорії селян)
15. Розвиток промисловості Наддніпрянської України у першій половині XIX ст.

16. Торгівля. Транспортне сполучення. Українські міста у першій половині XIX ст.
17. Промисловий переворот на українських землях: періодизація, характеристика.
18. Антикріпосницькі рухи першої чверті XIX ст. на тетенах Наддніпрянської України.
19. Селянські рухи на Наддніпрянщині у 50-х рр. XIX ст.
20. Повстання Устима Кармалюка.
21. Антикріпосницький рух на Західноукраїнських землях у 30-х – 40-х рр. XIX ст. Лук'ян Кобилиця.
22. Поширення масонства на українських теренах у першій половині XIX ст.
23. Майбутнє українських земель у програмних документах декабристських організацій.
24. Повстання Чернігівського піхотного полку.
25. Діяльність «Малоросійського товариства».
26. Товариство «Об'єднаних слов'ян».
27. Національний рух на Західноукраїнських землях у 20 – 30-х рр. XIX ст.
28. «Руська трійця» (лідери, діяльність, значення)
29. Виникнення і діяльність Кирило-Мефодіївського братства.
30. Програмні документи Кирило-Мефодіївського братства.
31. Роль історичної науки у націотворчих процесах у першій половині XIX ст.
32. Українське мовознавство у першій половині XIX ст.
33. Освіта на українських землях Російської імперії у першій половині XIX ст.
34. Наука в українських університетах Наддніпрянщини у першій половині XIX ст.
35. Література та театр у першій половині XIX ст.
36. Реформи у аграрному секторі у першій половині XIX ст.
37. Підготовка аграрної реформи 1861 р.
38. Основні законодавчі акти аграрної реформи 1861 р. та їх характеристика.
39. Особливості проведення аграрної реформи 1861 р. на українських землях: Лівобережжя, Правобережжя, Новоросії.
40. Наслідки аграрної реформи 1861 р. для України.
41. Земська реформа (час впровадження та суть).
42. Міська реформа (час впровадження та суть).
43. Судова реформа (час впровадження та суть).
44. Фінансова реформа (час впровадження та суть).
45. Військова реформа (час впровадження та суть).
46. Університетській статут 1864 р.
47. Валуєвський циркуляр 1863 р.
48. Емський акт 1876 р.
49. Контреформи: причини, суть, наслідки.

50. Теорія «громадівського соціалізму» М. Драгоманова.
51. Погляди В. Антоновича на націотворчі процеси в Україні.
52. Теоретичні основи народництва і його основні течії.
53. Народницькі організації на українських землях та їх діяльність.
54. Проникнення капіталістичних відносин у сільське господарство у другій половині XIX ст.
55. Становлення капіталістичних відносин у промисловості у другій половині XIX ст.
56. Розвиток транспорту. Торгівля, міста у другій половині XIX ст.
57. Особливості формування робітничого класу та національної буржуазії.
58. Робітничий і селянський рухи 60 – 90-х рр. XIX ст.
59. Польські повстання 1830–1831 рр. та 1863 р. та їх вплив на українській національно-визвольний рух.
60. Громадівській рух: етапи, організаційні осередки.
61. Діяльність Південно-Західного відділу російського географічного товариства.
62. Журнал “Основа”.
63. Діяльність Старої Київської громади.
64. Розвиток освіти на українських землях у складі Російської імперії у другій половині XIX ст.
65. Українське суспільство у другій половині XIX ст.: національний та соціальний поділ.
66. Українська література та театр другої половини XIX ст.
67. Розвиток історичної науки в другій половині XIX ст.
68. Поширення марксизму на українських теренах. М. Зібер.
69. Перші соціал-демократичні організації на теренах України.
70. Ліберальний рух 60-80-х рр. XIX ст.: соціальна опора, програми, діячі. Діяльність наукових установ на українських землях у складі Російської імперії.
71. Економічний розвиток західноукраїнських земель у першій половині XIX ст.
72. Скасування кріпосного права на західноукраїнських землях.
73. Революція 1848 р. в Австрійській імперії та її вплив на українське суспільство.
74. Діяльність Головної Руської Ради.
75. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX ст.
76. Західноукраїнська еміграція другої половини XIX ст.: напрямки, причини.
77. Діяльність “Просвіт” на західноукраїнських землях.
78. Основні течії у суспільно-політичному житті та національному русі Західної України в другій половині XIX ст.
79. Архітектура західноукраїнських міст другої половини XIX ст.
80. Кримська війна і Україна.
81. Діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

82. Література та театр на західноукраїнських землях у ХІХ ст.
83. Освіта на західноукраїнських землях у ХІХ ст.: регіональні особливості.
84. Зовнішня політика Російської імперії у другій половині ХІХ ст. та українські землі.
85. Книгодрукування та преса на українських теренах Російської імперії у ХІХ ст.
86. Братство тарасівців: програмні документи та діячі.
87. Всеукраїнська безпартійна організація.
88. Образотворче мистецтво та архітектура Наддніпрянщини у другій половині ХІХ ст.
89. Періодична україномовна преса на західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст.

Форми та методи навчання

При проведенні навчальних занять (лекцій і семінарів) застосовуються наступні методи: лекція, бесіда, пояснення, ілюстрування, проблемний виклад матеріалу, підготовка доповідей, рефератів та презентацій, інтерактивні методи навчання.

Засоби діагностики результатів навчання:

виступи на практичних заняттях,
підготовка та захист рефератів, есе, презентацій,
контрольна робота,
екзамен.

Форми контролю навчальних досягнень:

усне опитування,
творчі роботи, презентації,
колоквіум,
контрольна робота (тести),
консультування,
екзамен.

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий екзамен	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9 T10	25	100
Бали	6	6	6	6	6	10	10	10	15		

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Методичні матеріали до семінарських занять.

4. Матеріали до лекційних занять.
5. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
6. Історичні карти, схеми, мультимедійний проектор.
7. Завдання для поточного контролю знань.
8. Питання до екзамену.
9. Екзаменаційні білети.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Алексеев Ю.М. Історія України: навчальний посібник для вузів. К., 2004. 256 с.
2. Бойко О.Д. Історія України: Посібник. К., 2016. 656 с.
3. Бокань В.А. Історія культури України: Навч. посібник. К., 2002. 256 с.
4. Горелов М.Є., Моця О.П., Рафальський О.О. Цивілізаційна історія України. К., 2005.
5. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. К.: Генеза, 2000. 360 с.
6. Гупан Н.М., Пометун О.І. Історія України. К.: Освіта. 2012. 336 с.
7. Економічна історія світу і України: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Б.Д.Лановика. Тернопіль, 2004. 456 с.
8. Історія України: Документи. Матеріали / Уклад., комент. В.Ю.Короля. К., 2001.
9. Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В.М. Литвин. К. : Наук. думка, 2013. 1056 с.
10. Котова Н. Історія України: навчальний посібник. Харків: Одиссей, 2005. 413 с.
11. Литвин В. Історія України: підручник / відп. ред.. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2013. 991 с.
12. Литвин В.М. Історія України (у 3-х томах). К.: Альтернативи, 2005.
13. Марчук С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій. – Львів: Світ, 1999. – 352 с.; іл.
14. Михальчук П. А. Історія України. Курс лекцій. Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Тернопіль: Астон, 2003. 272 с.
15. Михальчук П.А. Історія України, Термінологічний і хронологічний довідник. Вид 2-ге, доп. і перероб. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2006. 192 с.
16. Підкова І., Шуст Р. Довідник з історії України. Ч. 1-3. К.: Генеза, 1999.
17. Політична історія України. У 6-ти т. К., 2002–2004.
18. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.І.Танцюри. К., 2001. 488 с.
19. Рибалка І.К. Історія України. У 2-х ч. Ч.ІІ. Від початку XIX ст. до 1917 р. Харків, 1997. Ч.2.

Допоміжна література:

1. Антонович М. З історії громад на рубежі 1850-1860-х рр. (Коли постали громади?) // Київська старовина. 1998. № 2. С. 28-49.
2. Болдирев О.В. Одеська громада. Історичний нарис про українське національне відродження в Одесі в 70-ті роки XIX ст. Одеса, 1994.
3. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця XIX – початку XX століття. Довідник. К., 1996.
4. До історії національних меншин Австро-Угорщини (XIX – початок XX ст.) /Упор. Котала Й. – Ужгород, 2001.
5. Дорошенко Д. Нарис історії України. У 2-х т. К., 1992.
6. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. К., 1996.
7. Іваницька С. Українська ліберально-демократична партійна еліта: «колективний портрет» (кінець XIX – початок XX століття). Запоріжжя: «Просвіта», 2011. 452 с.
8. Іваницька С. Українська ліберально-демократична партійна еліта: «колективний портрет» (кінець XIX – початок XX століття). – Запоріжжя: «Просвіта», 2011.
9. Історія України. Нове бачення. У 2-х т. – К., 1996.
10. Історія України / Під ред. Ю.Зайцева. – Львів, 1996.
11. Історія України /Під ред. В.А.Смоля. – К., 1997.
12. Історія українського селянства. Нариси в 2-х томах. К., 2006.
13. Історія української літератури XIX ст. К., 2003. Кн. 1-2.
14. Казьмирчук Г., Латиш Ю. Рух декабристів: дискусійні питання та спроба їх розв'язання (до 180-річчя повстання) // Укр. іст. журн. 2005. № 6. С. 50–65.
15. Калініченко В.В., Шабельник Г.П. Витоки світогляду та політичної свідомості революційних народників в Україні 70-х рр. XIX ст. (соціально-психологічний аспект) // Укр. іст. журн. 2006. № 2. С. 38–48.
16. Кармазин М.С. Ідея державності в українській політичній думці (кінець XIX – початок XX століття). К., 1998.
17. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX–XX ст.: Соціально-політичний портрет. – К., 1993.
18. Катренко А.М. Початки нового етапу українського національного руху в XIX ст. (громади 60-х рр.. XIX ст.) // Пам'ять століть. 1996. № 2. С. 23–26.
19. Катренко А. Одеська громада 70-90-х рр.. XIX ст. //Київська старовина . 1998. № 2. С. 84–95.
20. Катренко А.М. Український національний рух XIX ст.: У 2-х частинах. К., 1998–1999. Ч. II. 60-90-ті рр. XIX ст.
21. Катренко А.М. У пошуках шляхів побудови справедливого суспільства (Діяльність народовольців і чорнопредільців в Україні у 80-х рр. XIX ст.). К., 2001.
22. Катренко А.М. Національно-культурна та політична діяльність Київської громади (60-70 рр. XIX ст.) К., 2003. 180 с.
23. Когут З. Російський централізм і українська автономія. – К., 1996.
24. Колесник В., Рафальський О. Український рух в Австро-Угорщині (кінець XIX – початок XX ст.). – К., 1998.

25. Наумець Л. Товариство об'єднаних слов'ян. Житомир, 1997.
26. Наумов С.О. Створення Революційної української партії // Укр. іст. журн. 2006. № 2. С. 49–59.
27. Никифорак М.В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.). Чернівці: Рута, 2004. 383 с.
28. Половець В.М. Кооперативний рух в Лівобережній Україні (1861–1917 рр.). Чернівці, 1996.
29. Полонська-Василенко Н. Історія України. 2-е вид. К.: “Либідь”, 1993. Т.2: Від середини XVII століття до 1923 року. С. 407–606.
30. Рахно О. Я. Чернігівські земці (історико-біографічні нариси). Чернівці: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2009. 352 с.
31. Рахно О.Я. Земська реформа 1864 р. і утворення органів земського самоврядування в Чернігівській губернії // Сіверянський літопис. 2010. № 6. С. 101–111.
32. Рахно О.Я. Голови Чернігівської губернської земської управи: Біобібліографічний довідник. Чернівці: Десна Поліграф, 2013. 240 с.
33. Русов О. О. Щоденники та спогади / [упорядкування, підготовка до друку, вступна стаття, коментарі О. Я. Рахна]. Чернівці: Десна Поліграф, 2011. 320 с.
34. Русалка Дністрова: Документи і матеріали. – К., 1988.
35. «Руська трійця». З історії суспільно-політичного руху і культури України. К., 1987.
36. Сарбей В.Г. Національне відродження України. Т.9. К., 1999. 336 с.
37. Симоненко Р.Г. Українсько-польські відносини та боротьба за єдність України XIX – початок XX ст. К., 2007.
38. Сухий О. Галичина між Сходом і Заходом. Нариси історії XIX – початку XX ст. Львів, 1997.
39. Тейлор А. Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини. Львів, 2002.
40. Українські політичні партії кінця XIX – початку XX ст. Програмні та довідкові матеріали. К., 1993.
41. Шандра В. Малоросійське генерал-губернаторство 1802-1856 рр. К., 2001. 355 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

Книги з історії України XIX ст.

http://www.npu.edu.ua/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=62&limit=500&limitstart=0&order=date&dir=DESC&Itemid=156&lang=ua

Карти українських земель у XIX ст.

<http://lesson-history.narod.ru/map3.htm>- исторические

Україна у XIX ст.

<http://ukrstor.com/ukrstor/pashaeva-galiziawrussovlit.html>-западная

Російська імперія XIX ст.

<http://xix-vek.ru/material/item/f00/s00/z0000003/index.shtml>-история

Історія Російської імперії у XIX ст. <http://lants.tellur.ru/history/>

Коллекция «Исторические документы» Российского общеобразовательного портала <http://historydoc.edu.ru/>

Виртуальный музей декабристов <http://decemb.hobby.ru/>

Династия Романовых <http://www.moscowkremlin.ru/romanovs.html>

Российский исторический журнал <http://www.istrodina.com/>

Проект Русский биографический словарь <http://www.rulex.ru/>

Всемирная история <http://www.historic.ru/>

<http://www.biografia.ru/>

История России XIX век <http://lesson-history.narod.ru/>